

Valencia

TAFANERIES
Valencianes

Francesc J. Hernández
DEPARTAMENT DE SOCIOLOGIA
UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

■ Mauthausen és un poble austríac, a la vora d'un cabalós Danubi, molt a prop de Linz. En aquest lloc idíl·lic, el nazisme construí un grup de camps de concentració i extermini, el complex Mauthausen-Gusen. El primer d'aquells camps s'obrí el 1938 i a partir de desembre de 1941 començà a rebre presoners del tipus «NN», les inicials de «Nacht und Nebel», és a dir, «nit i boira», persones que es podien fer desaparèixer sense deixar rastre, deportats per a l'extermini. Al camp, els nazis mataren més de 180.000 persones. Els presoners morien a les cambres de gas, penjats, electrocutats o per experiments; potser el més freqüent fou que moriren pels maltractaments i la fatiga del treball. Després eren incinerats. Molts presoners eren obligats a explotar una pedrera que hi ha junt al camp i pujar pesats blocs de granit groguenc per una escala empinada feta a la roca, que els mateixos nazis senyalitzaren com «Todesstiege», «l'escala de la mort». A més dels treballs a la pedrera, els nazis també organitzaren més de 70 «Kommandos» que feien obres a les rodalies del camp. Un empresonat valencià, **César José Orquín Serra**, que parlava alemany, va convèncer els guàrdies perquè feren un «Kommando» amb antics soldats republicans espanyols, que ell mateix dirigí. Així va nàixer el «Comando César», encapçalat per aquest «kapo» valencià.

César Orquín era fill d'**Ana María Serra Boscá**, nascuda a València el 1892, i de **José Orquín Tomás**, nascut a la Vall de la Gallinera el 1870, que estava ocupat a la companyia del gas en un lloc de responsabilitat, amb un bon sou. De fet, la família tenia una serventa al seu domicili del carrer Alboràia 4, **Virginia Sebastia Beltrán**, nascuda a Puçol i que havia anat a València «a servir» quan tenia uns 10 anys. César Orquín tingué una germana, **María Desamparados**, que realitzà estudis a l'«Instituto para la Enseñanza de la Mujer» (que després passà a anomenar-se «Escuela Hogar Menéndez Pelayo») i es formà en solfeig i piano al Conservatori de València en els anys anteriors a la Guerra. Consta que va oferir un concert el 1947. Dos germans de la mare, **Bernabé i Mariano**, es feren francmaçons, adoptant els noms de **Víctor Hugo i Carnot** en la Gran Lògia Simbòlica Espanyola.

César afirmava haver estudiat a la Universitat de València, però les recerques realitzades per l'Arxiu Històric de la Universitat han mostrat que això no és cert: ni apareix als exàmens d'ingrés de 1935-1938, ni als expedients de títol de batxiller conservats. César es presentava de vegades com autor dramàtic, doctor o enginyer, el que semblen més bé ficcions per guanyar prestigi al camp d'extermini. En la fitxa d'immigrant que se li obrí en arribar a Amèrica apareix com a mecànic. Certament, César fou un militant anarquista,

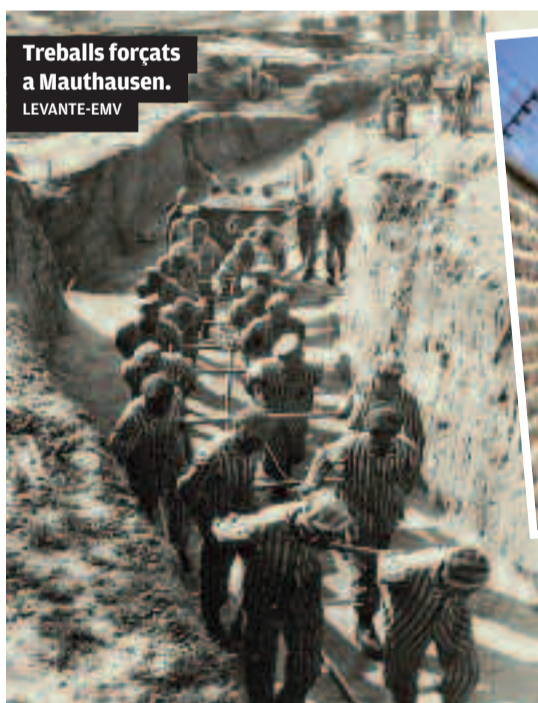

Deportats al Camp de Mauthausen.
LEVANTE-EMV

Empresonat a Mauthausen-Gusen. Un valencià, César Orquín, organitzà un comando per als nazis del camp de concentració. Potser així salvà moltes vides dels deportats.

El «kapo» valencià

► César Orquín Serra fou militant anarquista. Exiliat a l'Argentina es dedicà a la francmaçoneria i a la cabalística

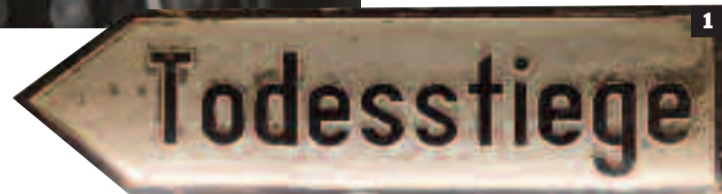
Treballs forçats a Mauthausen.
LEVANTE-EMV

1 Rètol de l'Escala de la Mort. 2 Mur i fil-ferro del Camp de Mauthausen. F. J. HERNÁNDEZ

Forn crematori a Mauthausen
F. J. HERNÁNDEZ

que marxà a l'exili francès a la fi de la Guerra Civil. Fou internat al camp francès d'Agde (departament d'Hérault), on hi havia uns 24.000 ex-combatents, la majoria catalans, en situació precària. Posteriorment, formà part de les Companyies de Treballadors Estrangers, fins que fou capturat i deportat pels nazis a Mauthausen. César Orquín ingressà al camp d'extermini amb el número 5087. Duïa un triangle blau d'apàtrida (**Franco** havia retirat la nacionalitat als combatents per la República) amb la lletra «S» (de «Spanien», Espanya). Hi aconseguí que els nazis el nomenaren «Oberkapo» i organitzar el seu «Kommando» (més bé, tres comandos que foren identificats amb el mateix nom).

Entre maig del 1941 i juny del 1942, el Comando César realitzà obres públiques i va construir un pont a Vöcklabruck (a la part sud-occidental de l'Alta Àustria, a uns 80 km de Mauthausen). Després treballaren en una fàbrica d'armes i una central elèctrica a Temberg, 50 km al sud del camp-mare. El comando també realitzà treballs als complex «Schlier», un nom en clau per designar diverses instal·lacions on hi havia el camp de concentració Redl-Zipf, prop de Neukirchen an de Vöckla. S'hi fabricaven components dels coets V-2 i també s'hi falsificava moneda britànica.

Els testimonis dels supervivents estan dividits. Hi ha qui acusa César Orquín de col·laborar amb la barbàrie nazi i hi ha qui diu que la seua actuació salvà moltes vides. El professor **Ernest Gallart**, que ha arrel·legat 150 testimonis en el seu llibre «El Kommando César», considera que: «Gràcies a una sèrie de protocols i d'estratègies de protecció i supervivència, [el comando] arribà a l'alliberament gairebé intacte. Això es deu, a més de la voluntat de supervivència, a l'actuació del seu líder, el valencià César Orquín». Els historiadors semblen coincidir en això: l'actuació decidida d'Orquín va fer

que morira només un 1% dels membres del comando; altrament, potser n'haurien mort la meitat o més.

Hi hagueren molts valencians a Mauthausen. L'Associació Amical-Mauthausen en comptabilitzà 675 homes i 3 dones, mentre l'historiador **Adrián Blas** ha documentat 554 casos d'exiliats republicans. El grup La Gossa Sorda ha dedicat una cançó als tres veïns del poble del grup que acabaren a Mauthausen. Els «Tres de Pego» foren **Carles, Vicent i Andreu Sendra**. Malgrat tot, només hi ha monuments que recorden la barbàrie d'aquest camp a Morella i Vinaròs.

El 5 de maig de 1945, els soldats de l'exèrcit nordamericà comandats per **Patton** arribaren a les por-

tes del camp, que poc abans, ja havia estat alliberat pels presoners. Hi havia penjada una pancarta on es podia llegir: «Los españoles antifascistas saludan a las fuerzas libertadoras». Només una tercera part dels 7.200 espanyols que s'estima que foren deportats a Mauthausen sobrevisqueren. El 95% dels espanyols supervivents del camp s'instal·laren a França. Potser Orquín també hi va romandre. A finals dels anys quaranta, Orquín abandonà Europa pel port de Gènova i, a bord del vaixell «Corrientes», arribà a l'Argentina. Sabem que va viure a Mendoza. Tenim constància d'intervencions seues dels anys 60 a la Radio Libertador i a la Radio Nihuil, les dues d'aquella ciutat a la vora dels Andes. Durant l'estada a l'Argentina, Orquín s'integrà en la «Gran Logia de la Argentina de Libres y Aceptados Masones». Publicà, almenys, un article en un número del primer semestre de 1964 de «Símbolo», la revista de l'associació francmaçonica argentina, en el qual apareix com a «germà», val a dir, membre. En definitiva, l'anarquisme i la francmaçoneria estan vinculats per l'exaltació de la fraternitat.

Un altre exemple d'anarquista valencià que acabà integrant-se en la francmaçoneria fou **Antonio López Rodrigo**, col·laborador de revistes anarquistes com ara «El Corsario. Semanario Sociológico» (que s'edità a València el 1902) i traductor d'obres de l'anarquista francès **Élisée Reclus**. Antonio López arribà a ser un dels responsables de la «Gran Logia del Levante de España».

En la seua estada a l'Argentina, César Orquín també es dedicà a la cabalística jueva. Així ho acredita **Antonio Manuel Baragiola Smerling**, autor d'algunes obres sobre el tema, que l'esmenta en el pròleg del seu llibre «El midrash de las 22 letras» (1998). Presenta el supervivent de Mauthausen com «gran defensor de la democràcia y la libertad». Carlos Orquín morí el 1988. Aquell mateix any, **Jorge Semprún Maura**, supervivent del camp d'extermini de Buchenwald, fou nomenat ministre de Cultura del govern espanyol.